

Milí čtenáři Tvaru,

letní pauza skončila, a i když z našich těl a duší ještě střásáme horký prach prázdnin, Tvar se opět vydává na svoji cestu kopírující školní rok. Podzim se ujímá své vlády a světlo, které letos tak mocně žhnulo na povrchu světa, se v tomto čase stahuje do hlubin. Je v tom cosi závratně nostalgického, při vši té železné jistotě křehkého a zjitřeného. Nicméně toto číslo ještě prozařuje hřejivá vzpomínka na léto, podstatnou část patnáctky tvoří ukázky z antologie *Stýkání*, která představuje současnou českou, slovenskou a slovinskou queer literaturu. A protože je to antologie nesnadno dostupná, rozhodli jsme se její slovinskou část zpřístupnit. Antologie to rozhodně není vyčerpávající, za českou stranu chybí podstatná jména, jako jsou Svatava Antošová, Václav Jamek, Pavel Petr, Marie Feryna nebo Aleš Kauer. Chybí v ní, protože je de facto jakousi partiturou dvou Večerů Tvaru, které se odehrály během festivalu Prague Pride. (Ne všichni zmínění se této akce mohli zúčastnit, i když někteří pozvání dostali.) Duší celého projektu *Stýkání* je vynikající slovinský básník Aljaž Koprivnikar a vydání připravilo nakladatelství Škuc, které řídí slavný slovinský básník Brane Mozetič, jehož tvorba je dostupná i v českých překladech Hany Mžourkové. Berme tedy tuto antologii spíše jako záznam letního letmého setkání několika, a nikoli jako vyčerpávající zprávu o queer literatuře. Autorka pišící pod jménem Mustamakkara o této antologii v minulém čísle Tvaru napsala: „Ačkoliv rozsahem se jedná o příspěvek spíše drobný, jeho poselství je poměrně významné: svědčí o tom, jak je tato komunita schopná držet při sobě a stvořit něco společně bez ohledu na, řekněme, většinovou orientaci, ale také geografické a lingvistické hranice.“ Jestli jsem na něco v queer komunitě hrdý, tak právě na vzájemnou solidaritu. I proto bych rád upozornil na mimořádné rozhodnutí Olgy Stehlikové, která je naší Kritičkou roku a začátkem ledna poprvé udělí Tvárnici za nejlepší dílo 2018. Olga Stehliková se vzdala svého honoráře, aby podpořila recenzentky a recenzenty Tvaru. Původní honorář 15 000 Kč poslouží k dílčímu zlepšení podmínek literární kritiky na našich stránkách – vybraní autoři dostanou díky Olze vyšší honoráře. Tomu se říká čin solidarity. Klobouk dolů před Olgou, která vychovává dvě děti, pracuje, tvoří a do toho se oddaně jako editorka věnuje tolika cizím knihám! A protože vyhlášení Tvárnice se blíží, lze si v tomto čísle přečíst Olžino předběžné bilancování.

Z čísla doporučuji vaší pozornosti také rozhovor s ruským básníkem Igozem Pomerancem, který připravila rusistka Jana Kitzlerová. Igor Pomerancev žije v Praze a rád bychom rozhovorem s ním zahájili občasnou neformální sérii rozhovorů se zahraničními autory žijícími u nás.

Přeji inspirativní čtení!

Adam Borzič

„Je potřeba podprahově odbourávat etické překážky vztahující se ke konzumaci masa. Představíme se jakožto nová silná kanibalistická strana. Ode dneška přesně za měsíc konečně odstartuje skrze upozaděné kolonie, napříč hlavními státy, naše globální infrastruktura distribuce lidského masa! Naši sociologové jsou přesvědčení, že právě postupným podsouváním lidského masa na pultu prodejen či online donáškou časem z lidí odstraníme právě ten nežádoucí etický odpor.“ Text je výňatkem z Manifestu Kanibalistické strany. Futuristickou vizi mladého umělce Maxe Lysáčka můžete vidět v galerii Karlin Studios do 23. září.

Darina Alster

779 SLOV O PRÓZE VIKTORIE HANIŠOVÁ: HOUBAŘKA, HOST, BRNO 2018

První, co mě při četbě románu Viktorie Hanišové spontánně napadlo, byla čísi úvaha, kterou jsem si kdysi bůhvíproč zapamatoval: „Dobře vyprávění nemusí za každou cenu být o něčem úplně jiném a novém. Nejúspěšnější totiž bývají ti spisovatelé, kteří jsou schopni působivě vdechnout život příběhům celkem známým a očekávatelným, ba vypočítatelným, a vyprávět je tak, aby vyjadřovaly něco lidsky podstatného – a čtenáře bavilo je číst.“

Příčina je jednoduchá: snad všechny motivy, děje, postavy a postoje, z nichž autorka románu *Houbařka* skládá svou výpověď, mají zřetelnou literární či filmovou historii. Analytické zpodobení úspěšné rodiny, která pod vnější maskou normality skrývá mnoho bolestného, sexuální zneužívání dítěte, problém celoživotní psychické deprivace člověka, kterému bylo dáno utrpět těžké trauma a kterému jeho následná nezpůsobitelnost navázat normální mezilidský vztah brání žít standardním způsobem, autismus sympatického přítele, útěk před lidmi, ale i před sebou do samoty a do útěšné přírody, náhled na lidské společenství z perspektivy jedinice vegetujícího na jejím okraji... Ano, to všechno jsem už někdy četl či alespoň viděl. Ostatně už sama postava osamělé vypravěčky, která svou existenci naplňuje náruživým sběrem hub, musí každému, kdo trochu zná současnou českou literaturu, chtít nechtě asociovat jinou autorku, která před třemi roky nebývale zapůsobila příběhem ženy oddávající se až do sebezničení sběru bylin.

Navzdory tomu ale tvrdím, že román Viktorie Hanišové o pětadvacetileté Sáře řečené Sisi, jež před lidmi utekla na rozpadající se chatu někde na Šumavě a během svých každodenních dlouhých, takřka rituálních cest tamní krajinou se pokouší

najít nejen houby, ale především sebe samu a své místo ve světě, je svébytná a dobře napsaná próza, která může oslovit nemálo čtenářů.

Hanišová nemá potřebu tvarově či myšlenkově experimentovat, spíše ji přitahuje možnost pomoci slov, situací a rozvíjených dějových epizod konstruovat a utvářet – případně analyzovat a poznávat – vnitřní svět zvolené zvláštní postavy a její vztah k lidem zdánlivě normálnějším. Jejím cílem je stvořit věrohodnou a současně náležitě atraktivní fikci živého člověka, přičemž je připravena balancovat na hraně mezi tím, co čtenáři předpokládají a očekávají, a tím, co by je mohlo a mělo zaujmout a překvapit, tedy mezi dobrým literárním řemeslem a jedinečnou osobitostí.

Spisovatelská dovednost Viktorie Hanišové začíná už u práce s jazykem, neboť má zjevně schopnost vytvářet přirozeně plynoucí proud reflexí, úvah, monologů i dialogů. Její způsob vyprávění je tudíž takřka nenápadný, nicméně přesvědčivě zprostředkovává osobitě myšlení konstruované postavy. A k autorčiným přednostem také patří, že prostřednictvím promyšlené motivické a dějové kompozice dokáže náležitě „naprogramovat“ a stimulovat adresátovu pozornost.

Svůj román Hanišová pojala jako prolínání dvou dějových rovin, které se vzájemně doplňují a objasňují. Rovina přítomnosti čtenáři představuje hrdinčinu současnou situaci: její bizarní všednodenní živorenění během jedné „houbařské sezóny“. Scéna matčina umírání, která knihu otevírá, však „odemyká“ i rovinu druhou: Sisine doposud potlačované vzpomínání na rodinnou minulost. Její každodenní zápas o vlastní já je tak skrze tyto reminiscence krok za krokem konfrontován s traumaty

a skrývanými bolestmi, které jsou příčinou toho, že žije právě tak neobvykle, jak žije. Neboť ona tak žije, aby vůbec mohla žít.

Při postupném rozkrývání vypravěččina příběhu autorka používá techniku románu téměř detektivního. Důležitou součástí její hry s adresátem jsou tudíž motivické a dějové nápovědi, které pravidelně a promyšleně predestinují události, jež následný tok vyprávění objasní. Nechybějí ovšem ani slepé uličky, tedy náznaky možnosti, jež nastanou, případně se nějak – z vypravěččiny vůle – zhatí. Například pokus autistického přítele Vojty nabídnout Sisi možnost začít znovu a lépe v oné daleké a neznámé Praze. Čtenář je tím podněcován k tomu, aby bloudil spolu s hrdinkou a hledal odpověď na otázku, zda ta milá holka vůbec dokáže vzdorovat drastické minulosti a svá duševní poranění překonat.

Požadavek literární pointy ovšem velí, že k tomu nemůže dojít dříve než na samém konci příběhu, tedy teprve v okamžiku, kdy je hrdinčina minulost (před čtenářem) rozkryta a zvnějšněna. Teprve poté může osvožená Sisi v poslední větě románu („Brácha, já už na houby nikdy nepůjdu.“) deklarovat své rozhodnutí k zásadní změně. K metamorfóze tentokrát snad doopravdy opravdové.

Hnidopich by se mohl ptát, zda logika autorčina vyprávění skutečně směřuje k takovému rozřešení, anebo jde jen o způsob, jak knihu efektně ukončit. Je autorčina Sisi skutečně již schopna překonat všechny bariéry a zařadit se mezi nás „normální“? Zvládne svůj strach z fyzického kontaktu a společného soužití? Dokáže se změnit a současně zůstat sama sebou?

Ještě štěstí, že současné umění dává před happy endy a katastrofami přednost

náležitě otevřeným koncům, které zodpovědnost za uzavření příběhu přenášejí na adresáty. Takže lze předpokládat, že čtenář, případně – pravděpodobněji – čtenářka bude knihu Viktorie Hanišové uzavírat s příjemným pocitem, že jde o umění, z něhož se sice nedověděl/nedověděla, jak to s tou sympatickou nešťastnou dívčinou vlastně dopadlo, nicméně on sám/ona sama může být spokojen/spokojena, protože si docela hezky počítl/počítla o něčem, co je nehezké. Opravdu nehezké.

Pavel Janoušek

ERRATUM

V důsledku technické chyby nebylo v minulém čísle *Tvaru* (14/2018) na straně 22 na konci recenze sbírky Ivana Wernische *Pernambuco* otištěno jméno autora recenze Milana Ohniska. Za toto nedopatření se omlouváme.

-red-

Autorkou fotografie na titulní straně je Milena Fideis